

Літературна критика

Ігор Павлюк

ТАДЕЙ КАРАБОВИЧ: МІЖ БОГОМ І БУГОМ

Тадей Карабович – український опальний поет.
Від України його віддаляє Буг і Бог...
Вони ж і наближують.

Саме їх волею він, українець із діда-прадіда, народився й живе на території етнічно своєї, але адміністративно тепер чужої землі, – у польській Холмщині, у Голі на Володавщині та в Любліні.

Тобто, Тадей (по-польськи Tadeusz Karabowicz) – генетично опальний, вирійний, поет.

Бо ж саме генетично-душевно він, народившись поетом узагалі, став не польським, а українським митцем, який репрезентує українську душу світові, а світ – духовному українству...

Чому свідомо чи підсвідомо сталося саме так – не впевнений, що це пояснить Тадей (Тадеуш), якого я, до речі, особисто ще не знаю, але з яким десь уже упродовж року жваво листуюся. У його посланнях багато теплого чоловічого гумору, світла, конструктивних задумів, ностальгій тощо.

Отож бачити, уявляти Тадея Карабовича можна в різних контекстах і художньо-інформаційних системах координат: від питомих українських, українсько-польських, польських – до загальносвітових, бо хто корінний – той і крилатий.

А в якому контексті, дискурсі, як зараз кажуть, Тадеєві, котрий народився 6 квітня 1959 р. в Савині на Холмщині й дебютував 1980 року в літературному журналі “Камена” та в “Нашому слові” (1982), як людині і як Імені найкомфортніше, вирішувати йому самому й часові, що в його просторі поет творчо живе й життєво творить, будучи членом Спілки польських літераторів Люблінського осередку, Національної спілки письменників України, видавши з десятків збірок віршів, серед яких “Zapatrzenia” (1985, польською мовою), “Вологість землі” (Варшава, 1986), “Біля вогню” (Варшава, 1990), “В пустелі небо чорне” (Холм; Варшава, 1995), “Уже вечір. Вибрані поезії” (Люблін 2009), “Забутість” (Люблін, 2011).

Карабовича перекладають польською (Ян Леончук: “Powrót” (Білосток, 1998), “Już dzień się nachylił do czterech krańców świata” (Люблін, 2004, двомовна), “Długa rozłąka” (Білосток, 2006),

Перекладає з української на польську й Тадей: вийшов друком його збірник перекладів з української “Po tamtej stronie deszczu. Poezja ukraińska” (Lublin, 1998). Він також автор книжок про українську культуру та церкву: “Dziedzictwo kultury ukraińskiej” (Lublin, 2001), “Tożsamość cerkwi ukraińskiej” (Lublin, 2004) і монографій “Portret ze skrzydłem archanioła. O poezji Ihora Kałyncia” (Lublin, 2003), “Scalenie rozbitego świata. Twórczość literacka ukraińskich poetów

emigracyjnych “Grupy Nowojorskiej” (Lublin, 2008), “Dziedzictwo i tożsamość kultury ukraińskiej” (Lublin, 2012).

Про українську ж поезію в Польщі не так давно вийшла друком ґрунтовна, рецензована мною (див.: [1]) монографія Віктора Яручика “Українська поезія, творена в Польщі після Другої світової війни”, де чільне місце відведено й аналізу творчості Тадея Карабовича, котрий “також проявив себе висококваліфікованим перекладачем з української на польську і навпаки. Переклав на польську і видав збірки Ігоря Калинця (його творчості присвятив кандидатську дисертацію), Марії Ревакович, Романа Бабовала, Йосипа Струцюка. Започаткував і видає щорічний альманах українських письменників Польщі “Український літературний провулок” [2, 68].

Тобто, зрима й вагома бібліографія цього поета гідна того, щоби зостатися в історії літератури і в пам’яті читачів, котрі зазвичай творять міф письменника, що складається з тієї ж бібліографії, фотографії та біографії, яка в Тадея також принаймні оригінальна вже самим фактом генетичної опальності, близької діаспорності, а ще цікавими чутками-плітками (без них поет неповноцінний) про нього як особистість...

Кажуть, що трепетно колекціонує українські антикварні речі у своєму етномузеї просто неба, давні (ще ті!..) предківські хатинки, різносортну самогонку, віддаючи перевагу поліській на зіллях тощо... Кажуть, що дивний, харАктерний... А хто ж зі справжніх поетів звичайний, не характЕрний?..

Одне слово, у випадку з Тадеєм Карабовичем маємо з чого створити міф чи міт (як кому звучніше).

Тим більше, що пісня цього поета ще співається, а казка розповідається.

Ось і зараз переді мною свіжий рукопис нової книжки віршів Тадея “Шпроси” (по-польськи – “Szprosy”), що означає декоративні елементи, які прикрашають зовнішність вікна.

Тобто, в самій назві поет вербально закодує органічний орнамент вікна у світ предків та нащадків, будучи разом із вікном медіумами між ними, адже поет (за Ліною Костенко) – “медіум історії”.

Цивілізація (за О. Шпенглером) іде на зміну культурі, пропонуючи замість природних, інкрустованих шпросами, вікнами у світ, Усесвіт, засвіт вікна пластикові, що за ними душно і бракує кисню... Тому “Штруси” Тадея Карабовича тепер, коли людей, які називають себе поетами, більше, ніж читачів самої поезії, виконують і функцію екологічну. Уже епіграф до першого вірша книжки апелює до філософськи-фольклорного, провіяного вітрами абсолютного за формою, але націоналізованого за змістом, часу:

Коса косі нерівна в сивинні
Проминання нерівне проминанню

Якось так, ніби безіменні автори старих народних пісень, і пише-медитує, молиться через людей до Всевишнього сам Тадей Карабович – мов кричить своє вічне вирійне гортанне “кру-кру-кру” український золотий осінній журавель:

Час ворущачи устами проминав над рікою
В монастирі золотоглавому та над рівнинами
і в їжі що стояла на столі різдвяному
куті, узварі та у дилемі пісних страв
чи їсти на свят-вечір ложкою вилкою чи руками
які слова промовляти щоб час не крижанів
та звуки пісень не вщухали в домовинах
леліючи на вітрі наче прощальний передзвін

...Без розділових знаків, без рим, але з лірично-епічним, внутрішньо драматизованим ритмом... Адже й рими, і знаки у вірші – суто людські умовності, домовленості, а ритм – основа життя, духовного, фізичного, космічного...

Язичницький і християнський світогляди мирно сусідять у свідомості, надсвідомості та підсвідомості автора – і творять гнучку, як виноградна лоза чи степова ковила художню матрицю-пісню: замовляння, заклинання (“Вій на вітрі косами лепехо клечальна”), засвідчення, досвідчення...

Серед поруйнованої пам'яті раптове сонце з-за хмар
Освітлює холодні серця мандрівних людей
Їхні авта освітлює та телефонні розмови
і жести в яких байдужість до ненаписаних рядків
Все поглинає безвість мобільні зв'язки
Таксофонні картки відкриті навстіж

Тобто, в поезії, поетиці автора нерезонно визначати теми й говорити про них, але тут актуально світять, угадуються архетипи, топоси, хронози з їх деталями, перепущеними крізь праматерію душі, та інтегровані в давнє та істинне: кохання, смерть, життя..., авта, телефонні розмови, мобільні зв'язки, “е-мейлі”...

У родовому відмінку Тадей уживає форми “щоденности”, “неприсутности”, “минулості”, “байдужості”, “преподобности”, що виразно нагадує про традиційну окремішність української мови серед інших слов'янських. Ще в Карабовича чимало діалектизмів, історизмів, котрі інколи звучать як неологізми, адже нове – добре забуте старе, що його поет воскрешає до активної буттєвої пульсації: “колеїни”, “гвалом”, “доцни”, “їжою”, “викрешні”, “затраченці”, “кукулки”, “чиротодива вічність”, “гукували”, “кормижне”...

Поряд із релігійністю, яка чи не найбільше нагадує поетичний лад Б.-І. Антонича, обрядовістю, цілком органічним сакралізуванням, ритуалізуванням мікро- та макросвіту, у котрому автор завжди чужий свояк і свій чужак, омагічненням реальності у віршах Тадея Карабовича натрапляємо на опредмечені, навіть по-батярськи викличні, символи, атрибути позаісторичної (але не позачасової) вітальності людської душі, як-от “горілка”, “перса”:

І тільки бутлик з горілкою манить відсторонено
і закуска для померлих та живих
та місяць вповні пригадує що не все минуло
і відродиться в зірках і хмарах жадних

Або:

Що відбивалися в зінницях оголені перси
і забувалася дійсність напередодні вітрів
і цвіркуни заглушували гудіння літаків
або так здавалося лишень закоханим

Ця природна пісенно-казкова єдність “монастирського” (у Карабовича “монастир” та “Спас” чи не найщільніше сполучені субстанціональності) та діонісійського начал, помножені на його добрий природний гумор і любов до життя в житті дають нам легко і з приємністю розкодовувані, красиві, світлі енергетичні потоки, музику, написану словами, – що, врешті, і становить Поезію, котра, як молодша сестра релігії, допомагає переборювати журбу, білий та чорний екзистенціальний біль існування, кличе до вічної боротьби за світло й радість.

Пейзажі природи, душі, природи душі і душі природи автор малює розмаїтими фарбами, звуками, дотиками, смаками, “шостим почуттям”, датуючи їх докладно:

***

Ікона як з вірю самотній птах поверталася
бачила вигорілі трави та купини зруділі
хвилі річок бачила що смужками пливли кудись
і дороги з машинами наче дитячі забавки
а над нею космічні кораблі сталеві та блискучі у гонці
вигадка людського духу до якого вона всміхалася...
20.03.2011

Отож, відкриваємо продовження “зеленого євангелія”, складеного українським поетом із Польщі Тадеєм Карабовичем, – його “Шпроси”.
Научаймося, причащаймося, єднаймося.

ЛІТЕРАТУРА

1. Павлюк І. Про дві вітчизни серця, але про одну любов // Слово і Час. – 2011. – № 2. – С.110-112.
2. Яручик В. Українська поезія, творена в Польщі після Другої світової війни. – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – 228 с.

Отримано 16 листопада 2014 р.

м. Львів

